

Wyrok z dnia 19 listopada 1999 r.

II UKN 191/99

Organ rentowy, obniżając dochód stanowiący podstawę wymiaru składek osób prowadzących działalność gospodarczą, powinien się liczyć z odpowiedzialnością, gdy w toku postępowania przed sądem na skutek odwołania ubezpieczonego zostanie ustalone, że zadeklarowany dochód był rzeczywisty. Odpowiedzialność ta obejmuje także obowiązek zapłaty odsetek od należnych świadczeń (art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.).

Przewodniczący: SSN Teresa Romer, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 1999 r. sprawy z wniosku Józefy N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o zapłatę odsetek, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 listopada 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 23 marca 1998 r. [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach zmienił w części decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C., ustalając, że odsetki od wypłaconego wnioskodawczyni Józefie N. zasiłku chorobowego za okres od dnia 1 lipca do dnia 6 sierpnia 1993 r. oraz wyrównania świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 7 sierpnia 1993 r. do dnia 1 sierpnia 1994 r. przysługują od dnia 16 lutego 1997 r., w następującym stanie faktycznym:

Wnioskodawczyni prowadząca działalność gospodarczą otrzymywała zasiłek chorobowy od dnia 2 marca do dnia 26 listopada 1992 r., od dnia 6 stycznia do dnia 5 lutego oraz od dnia 8 lutego do dnia 30 czerwca 1993 r. obliczany od zadeklarowanej podstawy wymiaru składek. Decyzją z dnia 26 lipca 1993 r. organ rentowy, na podstawie informacji Urzędu Skarbowego w M. z dnia 14 czerwca 1993 r. dotyczącej dochodów wnioskodawczyni w 1992 r., obniżył podstawę wymiaru składek do kwot stanowiących 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału, a kolejną decyzją z dnia 4 sierpnia 1993 r. odmówił wnioskodawczyni prawa do zasiłku chorobowego za okres od 1 lipca do 6 sierpnia 1993 r., stwierdzając nadto, że nastąpiła „przedpłata” zasiłku chorobowego na kwotę 413.983.500 zł (przed denominacją).

Na skutek odwołania wnioskodawczyni Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach zwolnił odwołującą się od obowiązku zwrotu nadpłaconych zasiłków chorobowych, przyznał zasiłek chorobowy za okres od 1 lipca do 6 sierpnia 1993 r. oraz wyrównanie zasiłku rehabilitacyjnego za okres od 7 sierpnia 1993 r. do dnia 1 sierpnia 1994 r. (wyrok z dnia 7 listopada 1996 r. [...]).

Wykonując ten wyrok organ rentowy wypłacił zasiłek chorobowy za wskazany okres oraz wyrównanie świadczenia rehabilitacyjnego w kwocie 44.070 zł wraz z odsetkami od 18 lutego do 11 marca 1997 r. W odwołaniu wnioskodawczyni dochodziła zasądzenia kwoty 76.881,41 zł z tytułu odsetek, zaś Sąd Wojewódzki uwzględnił jedynie w części powyższe żądanie (wyrok z dnia 23 marca 1998 r.), przyznając odsetki od dnia 16 lutego 1997 r. (siedem dni od prawomocności wyroku).

Sąd Apelacyjny w Katowicach podzielił w całości ustalenia i stanowisko Sądu pierwszej instancji co do meritum żądania, stwierdzając, że organ rentowy miał podstawy do zweryfikowania (obniżenia) deklarowanego przez wnioskodawczynię dochodu, stosownie do informacji Urzędu Skarbowego, „dopiero postępowanie dowodowe przeprowadzone w sprawie [...], w tym dowód z opinii biegłego, wykazało że zadeklarowany (...) dochód był dochodem faktycznym”. Świadczy to o tym, że opóźnienie w wypłacie świadczeń jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności. Sąd Apelacyjny skorygował jedynie datę, od której przysługują odsetki (8 luty 1997 r.) stwierdzając, że jest nią data prawomocności wyroku. W podstawie prawnej rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny powołał art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.).

Powyższy wyrok zaskarżyła kasacją wnioskodawczyni i zarzucając naruszenie prawa materialnego „przez błędną wykładnię zwłaszcza przepisu § 31 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23.01.1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 25.11.1986 r. (...) oraz art. 472 KC”, wniosła o jego zmianę i zasądzenie dochodzonych kwot, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W ocenie skarżącej organ rentowy, kwestionując bez żadnego upoważnienia ustawowego zadeklarowany przez wnioskodawczynię dochód, nie dochował należytej staranności - art. 472 KC - i winien się w związku z tym liczyć z możliwością przegrania sporu. Należy zauważyć, że wskazane przepisy zostały powołane przez wnioskodawczynię również jako podstawa apelacji.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona, bowiem podniesione jako jej podstawa naruszenie prawa materialnego - § 31 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.) oraz art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r., jest uzasadnione. Pierwszy ze wskazanych przepisów określa podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą, wskazując, że stanowi ją dochód bieżąco zadeklarowany przez osobę prowadzącą działalność, który nie może być niższy od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia i nie wyższy od dochodu zadeklarowanego za poprzedni miesiąc więcej niż o 50%.

Zasadą jest więc, że podstawę wymiaru składki stanowi zadeklarowany dochód, który może być, w przypadku wątpliwości, weryfikowany przez organ rentowy na podstawie przeprowadzonego dochodzenia, niemniej w przypadku, gdy weryfikacja taka - prawnie dopuszczalna - okaże się nieuzasadniona, organ rentowy powinien wypłacić należne z ubezpieczenia społecznego świadczenia we właściwej wysokości i jest także zobowiązany do wypłaty odsetek ustawowych od tego świadczenia, określonych przepisami prawa cywilnego (art. 38 ust. 1 ustawy o organizacji). Szczegółowe zasady obliczania odsetek zawierało rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 grudnia 1987 r. w sprawie szczegółowych zasad obliczania i wy-

płacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczeń z ubezpieczenia społecznego (Dz.U. z 1988 r. Nr 2, poz. 7) zastąpione - od dnia 1 stycznia 1999 r. - przez rozporządzenie z dnia 1 lutego 1999 r. (Dz.U. Nr 12, poz. 104). Tylko w przypadku, gdy opóźnienie jest następstwem okoliczności, za które ZUS nie ponosi odpowiedzialności, zobowiązanie to (do zapłaty odsetek) nie występuje.

Fakt, że podejmując czynności zmierzające do zweryfikowania (w tym wypadku obniżenia) podstawy wymiaru składek organ rentowy działa w ramach swoich uprawnień, nie oznacza, że w przypadku, gdy w drodze procesu przed sądem na skutek odwołania osoby prowadzącej działalność gospodarczą zostanie ustalone, że zadeklarowany dochód był wyliczony prawidłowo, nie ponosi on odpowiedzialności za następstwa swego działania, także wtedy, gdy obniżenie dochodu nastąpiło na skutek przeprowadzonej kontroli spowodowanej informacją Urzędu Skarbowego. Okoliczności takie bowiem – powinny być brane pod uwagę przez organ rentowy podejmujący stosowne działania kontrolne, a więc powinien on się liczyć ze skutkami swoich działań, te zaś obejmują nie tylko obowiązek wypłaty świadczeń w pełnej wysokości, ale także odsetek wynikających z ustawy. To, że w rozpoznawanej sprawie - w ocenie Sądu Wojewódzkiego zawartej w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 listopada 1996 r. [...] istniały powody do wydania decyzji w przedmiocie obniżenia podstawy wymiaru składek, nie daje podstaw do stwierdzenia, że powody te (następnie uznane za niewystarczające) stanowią o istnieniu okoliczności wyłączających odpowiedzialność organu rentowego, za skutki swoich działań. Gdy więc kasacja okazała się uzasadniona, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji po myśli art. 393¹³ § 1 KPC.

Należy zauważyć, wobec zarzutu kasacji naruszenia przez Sąd przepisu art. 472 KC, że przepisy Kodeksu cywilnego nie mają zastosowania w sprawach z ubezpieczenia społecznego.

=====